

linalt, sadade kaupo — oma rahvale truuks jäänud, siis oleksivad Eesti asjad hoopis teised. Just Eestlaste eneste seast õpetatud mehed kuulsatse tihti rääkiwat: „Jah, Eestlased on veel väga rumalad, Eesti feel on alles väga harimata ja puuduline, ei ole Eesti seeles sügavama õpetuse raamatuid, kust haritud waim wõifs toidust” leida ja nõnda edasi.

Rui kõik mehed, kes meie rahva seast välja tullevad, nii hakkavad rääkima, ega siis full asi ei edene. Dotab igaüks, et teised temale kõik peatuvad walmis tegema, siis on santi full. Ei mitte, iga üks peab ise kät adra fulge panema, siis läheb asi edasi, muidu mitte. Ega ometi nüüdne haritud Saksa, Prantsuse feel ja muud haritud feeled esialgu nõnda ei olnud. Nad olikuud muisama harimata kui nüüd mitmed feeled. Mis teadis Kristuse sündimise aegne poolmetsaline Sakslane nüüdsest peenikesest Saksa feelest ehk teadusest? Ei mitte märgigi! See on kõik usina uurimise ja virga töö läbi neile saanud. Muidu ei ole midagi tulnud. Kui Eestlased oleksivad ootama hakanud, et teised seda piduvad tegema, siis ei oleks nad jalgi haljale oksale joudnud.

Ka meie ei tohi seda jal loota, et teised meie eest peatuvad tööd tegema hakanma. See peame seda tegema. Muidugi on meie hulgast palju meie rahva haritud poegi lahkuund, kes jal enam tagasi ei tule. Niisuguseid saab fa edaspidi fullalt olema. Isäranis saawad mehed, kes sel wiisil kasvatatud ja koilitatud saawad, kui meie jutus karjapoiss

Marijist nägime, kõik oma rahvale selga võõrma. Nad saawad oma wanemad ja sugulased ära põlgama ja nendest häbenema.

Sellegi pärast ei tohi meie lootust ja tööd maha jätta. Ei pea see meid mitte hirmutama isamaa põllul tööd tehes ja teda hoobsuste harides.

Pilkamisi läheb ast full; see on tösi. Uga ialgi ei ole suurte asjadega lugu teisiti olnud. Et asi pilkamisi läheb, näeme isäranis sahest uuema aja ettevõtmisest Eestlaste keekes: esimene on Aleksandri-fool, teine Kirjameeste Selts.

Meie Aleksandri-fool tahab ülema waimu harimissega hakatust teha meie oma meeles ja feeles, ilma et seda teiste juurest läheksime ferjama, nagu see nüüd peab sündima, sest et teist teed ei ole. Muidugi ei sünni see ilma teiste feelteta, sest üksagi ülem fool ei õpetata ühes ainsamas feeles üksi. Aleksandri-fool fa mitte. Uga kui õpetus diget wilja peab kandma, siis peab teda nõnda antama, et õppija temast täieste aru saab. See wõib üksi emakeeles sündida. Emakeele abiga wõib fa teiste keelte ära õppimine mõnusal wiisil edasi minna. Sedá tean mina väga selgeste, sest et ma seda oma elus olen ära nainud.

Ma olen nainud, kuda meie rahva lapsed, seda Saksaloodi toodi, aastate kaupo nagu nuiad koolitoas istusivad, aga midagi ei õppinud. Koolmeister andis Saksa feeli väga hääd õpetust, aga nemad ei saanud aru, sest et feel puudus. Ei olnud seogi, kes neile asja aru saadavalt ära seletas. Mis üles anti, õppisivad mässina wiisti pähä, aga südamesse ei tulnud midagi. Kõigest hääst, mis koolmeister